

Van huys van plaisance tot stadsparkje:

HET GOED WESTVELD TE SINT-AMANDSBERG. EEN GESCHIEDENIS VAN BIJNA 400 JAAR

Danny Mattens

Inleiding

Met parken omgeven buitenhuizen kwamen fel in de mode bij rijke stadsbewoners in de jaren 1600-1800. Voor zover niet alles verkaveld werd, vormen zij nog steeds het sieraad van de stadsranden en dorpen. Ter illustratie van een vroeger verschenen artikel in dit tijdschrift over dit fenomeen (1), willen we hier in het kort de geschiedenis verhalen van een dergelijk 'huys van plaisance' in de oostelijke periferie van Gent. Langs de Heiveldstraat te Sint-Amandsberg, rechtover het filiaal van de stadsbibliotheek, ligt een parkje dat eigendom is van de stad Gent en ook door de stad wordt beheerd. Groot is het zeker niet, maar het heeft wel een nu gerenoveerde vijver. De plaatselijke inwoners spreken ook nog over het kasteeltje dat op die plek stond. Oudere inwoners herinneren zich nog levendig de ruïne van dit optrekje en noemen het dan ook het 'Spookkasteel'. Het stadsparkje van nu was het kasteelpark van toen.

Aanvullend bij een eerder verschenen uitgebreide bijdrage over het Westveld (2) trokken we op zoek naar de geschiedenis ervan met als basis een detail uit het kaartschilderij van de Vrijheid van Gent (1619) van de hand van Jacques Horenbault. Hierop staat een woonst getekend op de plek waar nu het parkje ligt (afb. 1). We moeten ons bij het *huys van plaisance* geen immens groot gebouw of kasteel voorstellen. Het was allicht veeleer een, voor die tijd, riante woning met het uitzicht van een hofstede van wat wij nu een herenboer zouden noemen. Dat blijkt ook min of meer uit de afbeelding op het plan van Horenbault.

In de zeventiende eeuw

Verhaegen en vander Riedt

Misschien al ten tijde van het opmaken van de Horenbaultkaart, in elk geval nog voor 1634, was Laureins Verhaegen eigenaar van de lusthof.

Waarschijnlijk bij zijn overlijden wordt het goed verkocht. Op 16 februari 1634 is Joannes vander Riedt, zoon van Joos, eigenaar van het goed. Hij was gehuwd met Catharine van der Beke (+ Gent, 18.02.1648). De familie vander Riedt, ook van Riedt en Riedtmans, was op het Westveld goed gekend. Ze wordt in 1532 genoemd in een verdelingsakte van het Schuurgoed (4). Zij waren toen mede-eigenaar van deze boerderij die in de onmiddellijke omgeving, ten oosten van het huys lag. Het Schuurgoed ligt bijna op de hoek van de Westveldstraat met de Schuurstraat.

Afb. 1. Detail uit de schilderskaart van Jacques Horenbault nagetekend door Armand Heins (Documentatiecentrum DSMG, Begijnhof, Sint-Amandsberg). Rechtsonder het Goed Westveld, een huis met hofplaats. Niet te verwarren met de omwalde site (het Schuurgoed) aan de andere zijde van de weg.

Arents / de Rouck

Waarschijnlijk op 16 februari 1634 koopt Pieter Arents de lusthof van Joannes vander Riedt, of diens weduwe. Pieter Arents was gehuwd met Catharine de Rouck. Ook de familie Arents was op het Westveld goed gekend: ze wordt in de verdelingsakte van 1532 vernoemd. Deze familie was dan ook mede-eigenaar van het Schuurgoed.

de Cra(e)ne

Op 10 mei 1640 koopt Geeraert de Crane het goed van Catharine de Rouck, weduwe van Pieter Arents. We zullen verder zien dat het goed in 1713 verdeeld werd onder drie leden van deze familie. In die verdelingsakte staat te lezen dat Geeraert de Crane, vader van Jacques de Crane en grootvader van Louis en Catharine de Crane het goed had verworven. Hoe hij dit goed verworven heeft staat in de akte niet vermeld.

Het eerste document dat refereert aan het lusthof is een *prijzije* die dateert uit 1677. Het goed wordt naast het *huys van plaisance* ook *hof van plaisance* en *Goed Het Westveld* genoemd. De partijen die in dit document hun opwachting maakten zijn:

- Marie Justine de Craene, begijn in het hof ter Hoyen, fa. Jacques (Judoques)
- Catharine Franchoijse de Craene, eveneens begijn in ter Hoyen, fa. Jacques
- Isabelle Claire de Craene, fa. Jacques
- Livine Cornelia de Craene, fa. Jacques
- Jan Baptiste de Craene, advocaat in de Raad van Vlaanderen
- Louijs de Craene, in dienst van zijne majesteit
- Jacobus Felis de Craene, minderjarig en verblijvend te Bremen.

De *prijzije* werd op 11 augustus 1677 uitgevoerd door Baudewijn Everaert. Wat precies de bedoeling was van deze actie staat in het document niet vermeld.

Het goed was als volgt samengesteld en geprijsd:

1. Behuisde hofstede *metten huijse van plaisance, schueren, stallen, 't nederhof, boerenhuijs duijmbreete ende andere edificien boomen ende cattheijlen* (huisraad en alaam), met een oppervlakte van 4.086 roeden. Prijs werd geraamd op 248 £ 6 sch 6 gr. (pond en schelling groot)
2. **Huijs van plaisance mette duijmbreete**. Geschat op 450 £ gr
3. Boerenhuis, schuren, stallen, wagenhuis. Geschat op 66 £ gr
4. Bomen (eiken, wilgen, elzen, knotwilgen, fruitbomen, kwekerij, *peertsen*, hagen, ...). Een prijs van 52 £ 12 sch 4 gr werd toegekend.
5. Een partij land, zonder prijs.

In de achttiende eeuw

Een niet onbelangrijk document uit 1713 geeft de karakteristieken van de eigendom in korte termen weer. Het betreft een verdeling van het goed in drie gelijke kavels met een waarde van 115 £ (pond groot) elk. De kavels A, B en C werden per loting toegekend. De drie kavels waren,

in geld uitgedrukt, precies even groot, £ 115. Bij kavels met een overschot, werd het overschot doorgeschoven naar kavels met een tekort.

De drie partijen waren de volgende:

- Louis de Craene, heer van Scheppers; fs. Jacques (fs. Gheeraert) x Joosijne Ooms
- Catharine de Craene, begijn in ter Hoyen; fa. Jacques (fs. Gheeraert) x Joosijne Ooms
- Marie vander Vinckt, x Remigius Cambier (dokter); fa. Jacques x Livine de Crane (fa. Jacques).

Pieter Ignace de Corte

Later werden verschillende delen van het goed verkocht aan Pieter Ignace de Corte, heer van Bruynsputte (4):

- door Anthone Francois de Crane, Francois Lowie de la Farge, Joseph Laureijns Pattheet:

- * het westeinde van een motte of hooghuis, *bestaende in een stuck landts voor desen*

- gheweest sijnde saeijlandt, genaamd de Vennekens*

- * helft van de grond en wal van de zelfde motte

- * helft van de bomen en hagen, *groene ende drooghe cattheijlen* (hier: vruchten)

- * helft van het poortje tussen het neerhof en het hooghuis

- door Francois Lowis de la Farge

- * oosteinde van het hooghuis, boven de tweede verdieping

- * helft van de grond en wallen van de motte

- * helft van de bomen en hagen, *evenals groene ende drooghe cattheijlen* op de motte

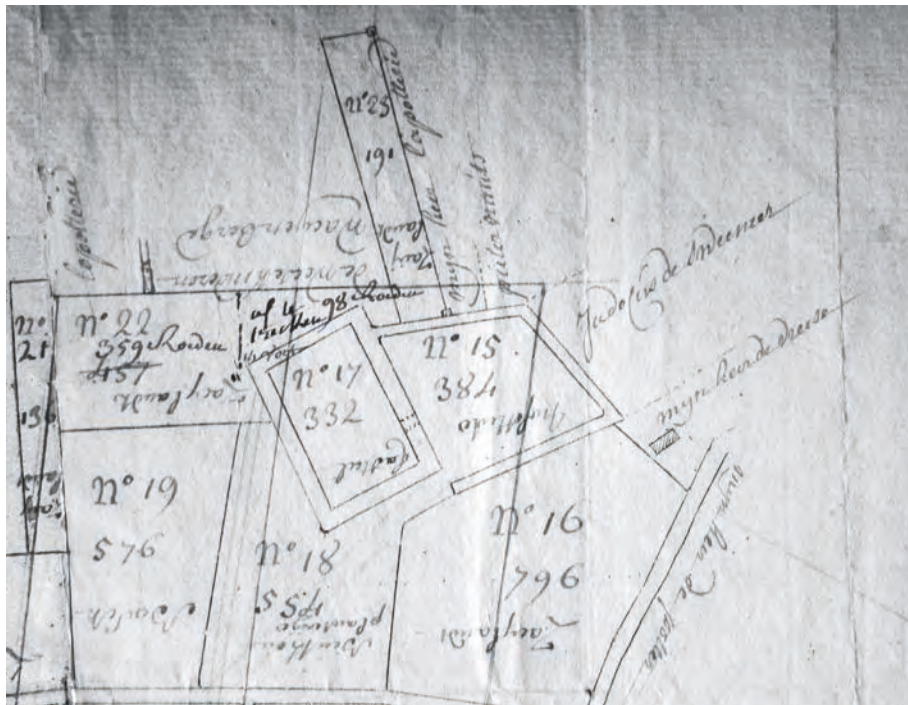
- * helft van het voornoemde poortje

- uit de onverdeeldheid: *Speelhuys* (maison de plaisance) *met alle sijne toebehoorten, appendenten ende dependenten, ertwortel ende naghelvest.*

Of Pieter Ignace de Corte het goed bewoond heeft is moeilijk te achterhalen. Hij overleed te Gent op 2 maart 1746. Gelet op het feit dat hij kinderloos stierf, waren er heel wat erfgenamen, acht in totaal, die graag een deel van de nalatenschap wilden opstrijken. Zijn weduwe, Philippine Thérèse de Coninck, overleed echter pas op 5 mei 1786. De erfgenamen hebben dus nog heel wat geduld moeten oefenen, niet minder dan veertig jaar lang. Uiteindelijk zullen ze beslissen door een openbare verkoop uit onverdeeldheid te treden.

Schoutheet

Jean Baptiste Schoutheet, advocaat bij de Raad van Vlaanderen en schepenen van de Keure in Gent, kocht niet alles, maar toch heel wat uit de nalatenschap van Pieter Ignace de Corte. We mogen spreken van een massieve aankoop. In die aankoop was het *huys van plaisance* begrepen (afb. 2).

Afb. 2. Het 'casteel' tussen de andere onroerende goederen van Jean Baptiste Schoutheet in 1806. Omwille van de leesbaarheid is het kaartje is ZN-georiënteerd: zuid bovenaan (Familie-archief de Schoutheete de Tervarent).

Negentiende en twintigste eeuw

Van dan af blijft het *huys* eigendom van de familie Schoutheet, later de Schoutheete de Tervarent. Het zal ook effectief door de familie bewoond worden, eerst door ridder Pierre Louis Emmanuel de Schoutheete de Tervarent, en later door diens zoon ridder Amédée de Schoutheete de Tervarent.

Het goed staat nog op een militaire kaart uit 1852 (afb. 3) en is aangeduid als een omwalde hoeve, wat het nooit geweest is. Het *huys van plaisance* wordt hier duidelijk verward met het neerhof. Het *Château de Westveld* werd in 1892 nog door de familie de Schoutheete de Tervarent verhuurd. Dankzij de intensieve samenwerking met baron Philippe de Schoutheete de Tervarent (+ 2016) kwam aan het licht dat

het goed nog tussen 1900-1910 in het bezit van de familie was.

Afb. 3. Bovenaan links van de dik aangegeven Schuurstraat: het hier beschreven 'speelgoed'. Rechts daarvan het omwalde Schuurgoed, eronder het toenmalige paardenkoersplein. De hoekige dikke lijn onderaan is de grens met Destelbergen (militaire kaart 1863, bijgewerkt 1910, kaartenverzameling DSMG, Begijnhof, Sint-Amandsberg).

Dupont

In 2008 schreven we: 'Voor de gezondheid van zijn zoon Jean koopt Polydoor Dupont in 1912, aan de achterkant van het Carelshof, een domein met een oppervlakte van 1 ha 60 a. Hij laat er een villa bouwen en een grote vijver graven'. Het is duidelijk dat Polydoor Dupont geen nieuwbouw heeft laten optrekken, maar een grote verbouwing heeft laten doorvoeren van het bestaande *Château de Westveld* dat van dan af *kasteeltje Dupont* genoemd wordt (afb. 4).

De naamgever van het kasteeltje, Polydoor Dupont, was een brouwer uit de Gentse Speldenstraat. Hij was de zoon van Heliendoor Dupont (1831 - 1879), brouwer, gemeenteraadslid en schepen in Zaffelare. Diens vader, Jean, was eveneens schepen in Zaffelare en dokter in dezelfde gemeente. Bij het overlijden van Heliendoor nam Polydoor voor korte tijd de brouwerij van zijn vader over. Later vertrok hij naar Gent.

Polydoor huwde een eerste maal met Pauline Malcote met wie hij twee kinderen had: Isabelle en Jean die aan een slepende ziekte leed. Na het overlijden van zijn echtgenote huwde Polydoor een tweede maal, nu met de uit het Franse Besançon afkomstige Louise Bouvier

Afb. 4. Het kasteeltje Dupont, een wat groot uitgevallen villa in neorenaissancestijl, met vijver en park (beeldcollectie DSMG).

eigen variëteit die haar naar zijn dochter Isabelle noemde. In augustus 1930 verhuisde Polydoor met vrouw en meid naar Brussel. Zijn dochter Isabelle nam vervolgens haar intrek in het kasteel. Zij was op 12 augustus 1920 te Gent getrouwd met handelaar Charles Fraeys. Samen hadden ze twee zonen: Jean en Pierre.

Vercruysse

Het echtpaar Fraeys-Dupont verkocht in 1941 de kasteelvilla aan de familie Vercruysse. Dat gezin dat negen kinderen telde, verhuisde echter naar Oostende en verkocht het domein aan de Volkskliniek, een in het Gentse gekend hospitaal van socialistische snit, nu onderdeel van A.Z. Sint Lucas.

Gemeenten Sint-Amandsberg en Gent

De promotoren van de kliniek hadden de bedoeling van het domein een rust- en vakantiehuis te maken, maar dit plan werd nooit gerealiseerd. Na jaren van verloedering kocht de gemeente Sint-Amandsberg het kasteel, of wat er nog van overschoot, en liet het kasteel slopen (afb. 5). Na de gemeentefusie werd de stad Gent eigenaar.

De Westveldse postbode-beeldhouwer, Germain Janssens, wilde van het kasteelpark een permanent tentoonstellingspark maken voor hedendaagse beeldhouwwerken, naar het model van het Antwerpse

Middelheim. Tegelijkertijd wilde hij ook een jaarlijkse prijs voor beeldhouwkunst instellen. Van zijn plannen kwam er echter niets in huis. De reden laat zich raden: de gemeentelijke financiën.

Afb. 5. Centraal op het kaartje de vijver, het kasteel is verdwenen (DSMG: kaart Ministerie Openbare Werken, 1960).

Afb. 6. De heropgebouwde toegangspoort van het kasteel Westveld aan de ingang van het huidige parkje (foto 2017).

Afb. 7. Een letterlijk speelse evocatie van het verdwenen kasteeltje Dupont in het Westveld-parkje (foto 2017).

Het park werd onlangs heraangelegd door de stad, zodat sociale controle makkelijker wordt. Bij de heraanleg van het park werd de ingangspoort vakkundig verwijderd. De stadsdiensten beloofden de poort opnieuw op te bouwen, wat ondertussen is gebeurd (afb. 6). Op het noordeinde van het park herinnert een speekasteel aan het voormalige *Château de Westveld* (afb.7). Baron de Schoutheete de Tervarent, wiens familie meer dan een eeuw lang eigenaar was van het kasteel Westveld, was opgetogen met dit stedelijke initiatief.

Met dank aan André Maes en Herman Rosseau

Noten

- 1 Mattens, D. (2017), Lusthoftuinen zoals voorgesteld in 17de-18de-eeuwse trakaten. In: *Van Mensen en Dingen*, jg. 15 nr. I-II, p. 80-97.
- 2 Mattens, D. (2008), De hoed van Napoleon, of een licht doen schijnen over het Westveld, in: *Jaarboek De Oost-Oudburg*, nr. 45, p. 5-286.
3. Voor meer informatie over deze verdelingsakte in onze bijdrage uit 2008.
4. Verkoopakte *huys van plaisance*. A.T. de Craene, F.L. de la Farge en J.L. Pattheet verkopen aan P.I. de Corte (familiearchief de Schoutheete de Tervarent).